

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

3615

Vragen van het lid **Koekkoek** (Volt) aan de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid over *het bericht «Ukrainian refugees in the Netherlands face uncertain future: report» en het bericht Tijdelijke karakter opvang Oekraïners blijft knellen* (ingezonden 7 juli 2023).

Antwoord van Staatssecretaris **Van der Burg** (Justitie en Veiligheid) mede namens de Ministers van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en voor Primair en Voortgezet Onderwijs (ontvangen 12 september 2023). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2022–2023, nr. 3303.

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het rapport van de Adviesraad Migratie over de tijdelijke bescherming van Oekraïners «De prijs van tijdelijkheid. Perspectief voor Oekraïense ontheemden in Nederland»?^{1, 2, 3}

Antwoord 1

Ja, ik heb kennis genomen van dit rapport.

Vraag 2

Kunt u reageren op de inzichten uit het rapport?

Antwoord 2

Voor een reactie op het rapport van speciaal adviseur voor Oekraïne de heer Asscher, getiteld *Integration of people fleeing Ukraine in the EU* verwijs ik u naar mijn brief d.d. 7 juli 2023.⁴

¹ Euractiv, 6 juli 2023, Ukrainian refugees in the Netherlands face uncertain future: report (www.euractiv.com/section/politics/news/ukrainian-refugees-in-the-netherlands-face-uncertain-future-report/).

² NOS, 5 juli 2023, Tijdelijke karakter opvang Oekraïners blijft knellen (nos.nl/artikel/2481511-tijdelijke-karakter-opvang-oekraïners-blijft-knellen).

³ Adviesraad Migratie, 5 juli 2023, Signalering: De prijs van tijdelijkheid. Perspectief voor Oekraïense ontheemden in Nederland (www.adviesraadmigratie.nl/publicaties/publicaties/2023/07/05/signalering-de-prijs-van-tijdelijkheid-perspectief-voor-oekraïense-ontheemden-in-nederland).

⁴ Kamerstuk, 19 637, nr. 3153.

Vraag 3

Klopt het dat gemeenten wachten met vastgoedcontracten omdat de financiering van de rijksoverheid voor huisvesting gekoppeld is aan de duur van de tijdelijke bescherming? En zo ja, welke effecten heeft dit voor de opvangkwaliteit van Oekraïners die vallen onder de tijdelijke beschermingsrichtlijn?

Antwoord 3

Een aantal gemeenten heeft aangegeven moeite te hebben om de business case rond te krijgen voor de transitiekosten die nodig zijn voor het gereed maken van een pand of het bouw- en woonrijp maken van grond voor opvang van ontheemden. Dit komt omdat de investeringsduur is gekoppeld aan de looptijd van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (hierna: RTB) plus een jaar, dus tot maart 2025.

Daarom heb ik, vooruitlopend op de verwachte verlenging van de RTB tot maart 2025, besloten de investeringsduur te verruimen en daarmee de mogelijkheid voor gemeenten om te investeren in locaties tot en met maart 2026 te vergroten. De tijdelijke wet opvang ontheemden uit Oekraïne die onlangs bij uw Kamer is ingediend loopt ook tot uiterlijk dat moment onder de voorwaarde dat de RTB met 1 jaar wordt verlengd. Met deze verruimde mogelijkheden beoog ik investeringen in locaties die ook voor langere tijd geschikt zijn voor opvang te stimuleren. Hierover heb ik u geïnformeerd in mijn brief van 4 september jl.⁵

Effecten op de opvangkwaliteit van het eventueel uitstellen van investeringen in panden om deze geschikt te maken voor opvang, zijn mij niet bekend. Alle bestaande opvanglocaties dienen te voldoen aan de normen zoals gesteld in de RTB en de Regeling opvang ontheemden uit Oekraïne (hierna: RooO). Sinds enkele weken wordt zichtbaar dat veel opvanglocaties vol zijn of dreigen te raken terwijl er tegelijkertijd sprake is van een licht toegenomen instroom van ontheemden. Dit zorgt voor druk op de beschikbare opvangplekken. Het is daarom van belang dat belemmeringen bij het openen van nieuwe opvanglocaties zoveel mogelijk worden weggenomen zodat voldoende opvangplekken beschikbaar blijven.

Vraag 4

Wat zijn de kosten van de opvang van Oekraïners in crisisopvang en de administratieve kosten voor de verlening van de ontheemdenstatus in vergelijking met het structureel investeren in flexibele opvang?

Antwoord 4

De eerste opvang (crisisnoodopvang, hierna; CNO) van ontheemden uit Oekraïne betreft een voorziening waar ontheemden zich kunnen melden, een zogenaamde «hub». De veiligheidsregio's vervullen momenteel een coördinerende rol bij de eerste opvang. Ontheemden worden van daaruit zo snel mogelijk geplaatst bij een gemeentelijke of particuliere opvangvoorziening, die een toereikend huisvestingsniveau biedt (noodopvang).

De geraamde kosten voor de bijdrage aan gemeenten en veiligheidsregio's voor het Nationaal Programma Oekraïense Vluchtelingen in 2023 betreffen na de eerste suppletoire begroting 2.590 mln. Dit zijn de gecombineerde kosten voor de eerste opvang, de gemeentelijke en particuliere opvang en de bijbehorende administratieve kosten voor gemeenten en veiligheidsregio's. In het kader van de uitvoering van de RTB voert de IND sinds 5 maart 2022 de aanvragen van ontheemden uit Oekraïne op, voert de Openbare Orde Toets uit en stelt ontheemden in het bezit van een document waarmee het recht op tijdelijke bescherming kan worden aangetoond. De administratieve kosten van het verlenen van de ontheemdenstatus bedroegen in 2022 circa 6 miljoen euro.

De 17,5 miljoen euro budget voor de IND voor 2023 verwachten we niet geheel nodig te hebben. Op dit moment vallen de schattingen van deze kosten voor de IND voor geheel 2023 tussen de 6 en 12 miljoen euro.

⁵ Kamerstuk 19 637, nr. 3162.

Een vergelijking met het structureel investeren in flexibele opvang is lastig te maken. De gemeentelijke opvanglocaties waar ontheemden uit Oekraïne worden opgevangen door gemeenten kennen vele verschijningsvormen. Van omgebouwde kantoorpanden met kamers en gedeelde faciliteiten tot zelfstandige appartementen of flexwoningen. De kosten van iedere verschijningsvorm lopen dan ook sterk uiteen.

Op basis van een kostenonderzoek in de zomer van 2022⁶ zijn de gemiddelde kosten geraamd op 83 euro per gerealiseerde gemeentelijke opvangplek per dag. Ter vergelijking: tijdens de vorige crisis (2015–2016) kostte een CNO-plaats 100 euro per dag. Voor 2022 komt dit neer op € 150 per dag. Dit bedrag is hoger en gebaseerd op de werkelijke kosten CNO over 2022 die bij het COA gedeclareerd zijn. Daarbij is geen onderverdeling naar kostensoorten gemaakt, waardoor vergelijken met de gemiddelde kosten per gerealiseerde gemeentelijke opvangplek per dag van € 83 euro lastig is. Een reguliere opvangplek bij het COA kost op basis van de afgelopen 10 jaar gemiddeld € 75 per dag.

In de brief aan uw Kamer van 7 juli jl.⁷ bent u geïnformeerd over een nieuw onderzoek naar de samenstelling van de kosten die gemeenten maken voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne. Dit onderzoek loopt nu. In het najaar zal ik u over de uitkomsten informeren.

Vanuit het Ministerie van JenV is recent het initiatief genomen om de gezamenlijkheid in de opgaven Oekraïne, asiel en (flex)woningbouw voor de (middel)lange termijn te verkennen. In dit verband wordt ook bezien of er mogelijkheden zijn om de beleidsuitgangspunten en bekostiging beter op elkaar te laten aansluiten. De verkenning wordt dit najaar afgerond. Ik zal u over de opbrengst informeren.

Vraag 5

Kunt u een inschatting maken van het reële risico op uitbuiting van Oekraïners als gevolg van de tijdelijke bescherming? Heeft u er zicht op hoeveel Oekraïners hierdoor geraakt worden?

Antwoord 5

Het kabinet heeft geen precieze inzichten in het risico op uitbuiting als gevolg van de tijdelijke bescherming noch van het aantal eventuele betrokken Oekraïners. Het beeld van de Nederlandse Arbeidsinspectie, gebaseerd op het eerste jaar van de oorlog, is dat Oekraïense ontheemden relatief niet vaker met overtredingen van de Wet minimumloon, Arbeidstijdenwet of andere arbeidswetten te maken hebben dan andere groepen, zoals arbeidsmigranten, op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Net als iedereen in Nederland hebben ontheemden uit Oekraïne recht op eerlijk, gezond en veilig werk. Werkgevers zijn daarvoor primair verantwoordelijk. Mede om hier zicht op te houden geldt de meldplicht: ten minste twee dagen voor aanvang van de werkzaamheden moet de werkgever bij UWV melden dat zij een vreemdeling op grond van de vrijstelling tewerkstellen. Daarnaast is de vrijstelling van de tewerkstellingsvergunning beperkt tot arbeid in loondienst. Ook worden Oekraïense ontheemden op de hoogte gebracht van hun rechten en plichten omtrent werken in Nederland. Tot slot is het belangrijk dat organisaties en personen signalen van vermoedens van arbeidsuitbuiting én overtredingen van arbeidswetten melden bij de Arbeidsinspectie.⁸

Vraag 6

Welke maatregelen worden er genomen om medische zorg en onderwijs te kunnen garanderen voor Oekraïners? Hoe worden gemeenten hierbij ondersteund?

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/10/14/tk-bijlage-3-definitief-rapport-kosten-opvang-oekraïners-aef-en-improven>

⁷ Kamerstuk 19 637, nr. 3153

⁸ Home | Netherlands Labour Authority (nllabourauthority.nl)

Antwoord 6

De bekostiging van medische zorg is voor alle ontheemden georganiseerd via de Regeling Medische zorg voor ontheemden uit Oekraïne (hierna: RMO). Het zorgpakket van de RMO is nagenoeg gelijk aan de Regeling Medische zorg Asielzoekers (hierna RMA). Onder de RMO wordt zorg voor ontheemden vergoed overeenkomstig het basispakket. Daarnaast wordt bepaalde zorg buiten het basispakket vergoed, zoals mondzorg bij acute pijnklachten (tot € 250), anticonceptie en abortuszorg. Medische zorg aan ontheemden die nog niet zijn geregistreerd in de BRP, wordt vergoed onder de subsidieregeling medische zorg aan onverzekerden (SOV). De bekostiging van medische zorg verloopt goed, is relatief eenvoudig voor de Oekraïners en kent weinig administratieve lasten voor zorgverleners.

Om de toegankelijkheid tot het Nederlandse zorgsysteem te vergroten wordt extra ingezet op het informeren van ontheemden. Via verschillende communicatiekanalen worden zij (ook in het Oekraïens) geïnformeerd over de vergoeding en organisatie van medische zorg en ondersteuning, bijvoorbeeld via Zorgverzekeringslijn.nl⁹, rijksoverheid.nl, refugeehelp.nl, Government.nl, rmoekraine.nl, via filmpjes, webinars, factsheets en de zorgverzekeringslijn.nl. Er worden gesprekken gevoerd met verschillende organisaties over hoe de communicatie richting ontheemden kan worden verbeterd. Ook zijn door het Ministerie van Justitie en Veiligheid contracten afgesloten met verschillende tolkendiensten, waardoor zorgverleners beter kunnen communiceren met Oekraïense patiënten.

Met betrekking tot onderwijs voor kinderen en jongeren uit Oekraïne wordt waar mogelijk de reguliere instroomroute gevolgd. Als het past bij het niveau van de leerling, kan hij of zij instromen op een reguliere school voor primair of voortgezet onderwijs. Veel leerlingen gaan eerst naar gespecialiseerd nieuwkomersonderwijs, zoals bijvoorbeeld een internationale schakelklas (isk) of taalschool. Om extra ruimte te bieden vanwege de grote toestroom, is op 13 juli 2022 de Wet tijdelijke onderwijsvoorzieningen bij massale toestroom van ontheemden in werking getreden. Op grond van deze wet kunnen schoolbesturen een tijdelijke onderwijsvoorziening inrichten om primair of voortgezet onderwijs te verzorgen voor Oekraïense leerlingen. Daarbij is ook aandacht voor inzet van Oekraïense leraren. Op onderwijsvooroeekraine.nl is een handreiking voor scholen en gemeenten beschikbaar gesteld.

Deze wet vervalt aan het einde van schooljaar 2023–2024. Om ook in de komende jaren te borgen dat (alle) leerplichtige nieuwkomers tijdig van onderwijs worden voorzien, ligt er momenteel een wetsvoorstel voor in de Eerste Kamer dat beoogt schoolbesturen en gemeenten te ondersteunen door onder voorwaarden tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen mogelijk te maken. Daarnaast heeft de Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs de inzet van regiocoördinatoren mogelijk gemaakt. Deze coördinatoren ondersteunen actief schoolbesturen en gemeenten die te maken krijgen met een grote toestroom van leerlingen in de regio. Ook zijn er extra middelen toegekend aan scholen en gemeenten om de invulling van het onderwijs, leerlingenvervoer en huisvesting mogelijk te maken.

Vraag 7

Hoe wordt de kwaliteit van het onderwijs gemonitord? Welke stappen worden genomen om de kwaliteit van onderwijs voor Oekraïners te verbeteren?

Antwoord 7

Leerplichtige Oekraïense leerlingen kunnen onderwijs volgen op een reguliere school, een school voor (voortgezet) speciaal onderwijs, een nieuwkomersvoorziening of een tijdelijke onderwijsvoorziening. Ongeacht de schoolsoort of onderwijsvorm, moet aan de wettelijke kwaliteitseisen worden voldaan. Voor de tijdelijke onderwijsvoorzieningen geldt specifieke wet- en regelgeving. De Inspectie van het Onderwijs (hierna: onderwijsinspectie) ziet toe op het naleven van de kwaliteit in de vorm van zowel oordelend (bij de bestaande nieuwkomersvoorzieningen) als stimulerend / bevorderend toezicht.

⁹ Контайтна інформація – Verzekerden – RMOekraïne (rmoekraine.nl) en Уїраїнсьїя | Engels | Nederlands – Zorgverzekeringslijn

Specifiek voor het onderwijs in tijdelijke onderwijsvoorzieningen voert de onderwijsinspectie oriënterende, stimulerende gesprekken met de betreffende voorziening, waarbij onder andere gekeken wordt naar de veiligheid, de specifieke wettelijke voorschriften geldend voor een tijdelijke onderwijsvoorziening en het inrichtingsplan¹⁰.

Het aanbieden van onderwijs in een tijdelijke onderwijsvoorziening is mogelijk tot en met schooljaar 2023–2024. In de regelgeving voor tijdelijke onderwijsvoorzieningen is een evaluatiebepaling opgenomen om binnen één jaar na het vervallen van de wet (dus vóór 1 augustus 2025) aan het parlement een verslag te zenden *over de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk*. Aan SEO en Sardes is opdracht gegeven om hiertoe monitorings- en evaluatieonderzoek te verrichten. Onder andere wordt in kaart gebracht in hoeverre ontheemde Oekraïense kinderen een plek hebben gekregen in het Nederlandse onderwijsstelsel en wat de kwaliteit van het onderwijsaanbod was. Het onderzoek kan waardevolle inzichten opleveren om het onderwijs ten behoeve van Oekraïense leerlingen in Nederland, en mogelijk ook nieuwkomers uit andere landen, verder te verbeteren.

Vraag 8

Hoe verhouden de huidige omstandigheden in de opvang van Oekraïners zich tot de standaarden zoals geschetst in de Opvangrichtlijn?

Antwoord 8

Allereerst wordt opgemerkt dat artikel 3, derde lid, van de Opvangrichtlijn bepaalt dat de Opvangrichtlijn niet van toepassing is wanneer de bepalingen van de RTB worden toegepast. Het kabinet streeft er echter naar om begunstigde personen onder beide richtlijnen gelijkwaardige opvang te bieden. Zo is bij de totstandkoming van de RooO aansluiting gezocht bij de Regeling verstrekkingen asielzoekers (Rva). De verstrekkingen (waaronder onderdak in een opvanglocatie met een toereikend huisvestingsniveau) zijn gelijkwaardig aan elkaar, hoewel de wijze waarop de opvang van reguliere asielzoekers is georganiseerd anders is dan die van de opvang van ontheemden uit Oekraïne.

Vraag 9

Bent u net als Lodewijk Asscher van mening dat de tijdelijke bescherming van Oekraïners Europees-breed moet worden verlengd? Welke gevolgen heeft dit voor de status van Oekraïners in de samenleving? Op welke manier krijgen zij toegang tot stabiel verblijf?

Antwoord 9

In mijn brief van 9 juni jl.¹¹ heb ik u geïnformeerd over de voortgang van de verkenning van strategische beleidskeuzes voor de langere termijn rondom verblijf en terugkeer. Voorts heb ik u in mijn brief van 7 juli jl.¹² geïnformeerd dat ik de concrete suggestie van heer Asscher over het verlengen van de tijdelijke bescherming onder de RTB, zal betrekken bij de verdere verkenning. Zoals ik hierbij heb aangegeven zet Nederland ten eerste in op het op EU-niveau breed verlengen van de RTB tot 4 maart 2025. Daarnaast zet Nederland zoveel mogelijk in op een gecoördineerde aanpak vanuit de EU ten aanzien van besluitvorming over verblijf na afloop van de RTB om verschillen in beleid met mogelijk secundaire migratiestromen tegen te gaan.

Vraag 10

Kunt u een overzicht geven van het verschil in rechten en plichten die verbonden zijn aan de tijdelijke beschermingsstatus en de reguliere status? Hoe zal u garanderen dat de rechten van Oekraïners onder de tijdelijke beschermingsrichtlijnen gelijk behandeld worden als asielzoekers die de reguliere procedure doorlopen en vice versa?

¹⁰ Voor een beschrijving van de eerste bezoeken aan tijdelijke onderwijsvoorzieningen en aanbevelingen, zie: In eerste helft schooljaar kregen veel Oekraïense kinderen onderwijs | Nieuwsbericht | Inspectie van het onderwijs (onderwijsinspectie.nl).

¹¹ Kamerstuk, 19 637, nr. 3121

¹² Kamerstuk, 19 637, nr. 3153

Antwoord 10

Bij de implementatie van de RTB is gekozen voor een werkwijze waarbij de ontheemde een asielaanvraag indient waarna wordt beoordeeld of de ontheemde recht heeft op tijdelijke bescherming. Indien dat het geval is, heeft de ontheemde recht op voorzieningen en verstrekkingen die gelijkwaardig zijn aan waar asielzoekers recht op hebben. Er zijn echter ook verschillen tussen beide groepen. Verschillen ten opzichte van reguliere asielzoekers zijn bijvoorbeeld de voorwaarden waaronder in Nederland gewerkt kan worden en het feit dat opvang wordt verzorgd door de gemeenten in plaats van het COA. De IND hoeft pas op de asielaanvraag te beslissen wanneer de tijdelijke bescherming eindigt.

Een uitgebreidere toelichting over deze werkwijze is eerder aan de Tweede Kamer gezonden.¹³

¹³ Kamerstuk 19 637, nr. 2907.